

Universitätsbibliothek Paderborn

Medvlla Theologica

Ex Sacris Scriptvris, Conciliorvm Pontificvmqve Decretis, Et Sanctorvm Patrvm Ac Doctorum Placitis Expressa ; In qua, quidquid tum ad fidei mysteria sanè ac rectè intelligenda, & ab erroribus quibusvis secernenda, tum ad sacramenta debitè conficienda & ministranda, tum ad actiones humanas iuxta ...

Complectens ea quæ ad Sacramenta & mores pertinent

Abelly, Louis

Coloniæ Agrippinæ, 1659

V. Vtrum ad hoc ut quis bene operetur teneatur sequi conscientia dictamen.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38979

acceptissimum referre, juxta consilium Apostoli 1. Corin. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite:* quod explicans S. Basil. homo sanctam Iulittam martyrem sic loquitur; *Accumbens mensa, ora; estans panem, largitori gratiam rependito; bibis vinum, memento ejus qui illud tibi dedit ad letitiam & infirmitatis solamen, tunicam induis, gratias agito benigno datori; suffragans in caelum & siderum pulchritudinem intueris, proside Deo, & oleum, qui omnia hac in sapientia condidit, &c.*

SECTIO V.

Utrum ad hoc, ut quis bene operetur, teneatur sequi conscientiam dictamen.

QUONIAM ex hujus quaestionis recta intelligentia tanquam ex certo aliquo principio, pendet resolutio plurimarum difficultatum ipsius Theologiae moralis, idcirco paulò fusiores illius explicationem proponemus, eamque majoris facilitatis gratia in aliquot paragraphos distinguemus.

§.

Quid sit conscientia, & quotuplex.

OBSERVANDVM est juxta doctrinam S. Thomae q. 79. a. 12. & 15. hanc esse differentiam inter conscientiam, & synderesim; quòd synderesis sit habitus naturaliter nobis insitus principiorum practico-rum; principia autem practica sunt quaedam regulae universales se notae, circa directionem actionum humanarum, &c. si *Quaedam lumina virtutum* (ut loquitur Aug. lib. 2. de arb. c. 10.) cujusmodi sunt: *iuste esse vivendum: sua cuique se reddenda, &c.*

Conscientia autem est actus intellectus quo apprehendimus cognitionem illam universalem practicam actioni licitae singulari, & judicamus hic & nunc aliquid agendum

tanquam bonum, vel devitandum tanquam malum e.g. ex illo principio universali; quod malum & peccatum omne devitandum fit; conscientia hanc deducit conclusionem: ergo hoc furtum, quod est malum & peccatum, devitandum est. Hinc S. Basil. hom. in principium Prov. dicit in nobis esse *Judicium quoddam naturale, quo ab iniquis bonis facile discernimus.*

Hæc verò conscientia judicat tum de actionibus præteritis, eas vel accusando tanquam male factas, vel tanquam rectè factas commendando, juxta illud Apostoli Rom. 2. *Testimonium reddente in eis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus aciusantibus, aut etiam defendentibus:* tum de actionibus futuris, dictando scilicet ea quæ agenda sunt, tanquam bona; aut quæ omittenda sunt, tanquam mala: unde idem S. Basil. supra dicit, intra cordis arcana Tribunal quoddam esse constitutum, in quo quælibet agenda velut in trutina, & lance suspenduntur & libruntur.

Sicut autem judicium illud practicum multipliciter se habere potest circa actiones particulares, sic etiam à Theologis conscientia multiplex esse dicitur: alia siquidem est conscientia recta, alia errans, alia scrupulosa, alia dubia.

Conscientia recta dicitur, quando judicium practicum intellectus verum est, ac rectæ rationi consentaneum: errans, quando falsum est: scrupulosa, quando inani & frivolæ ratione suspicatur, aut formidat illic malum & peccatum esse, ubi re vera non est; dubia denique est, cum neutri parti determinatum assensum præbet, sed inter utramque fluctuat. De singulis breviter agendum est, & videndum, qua ratione quis obligetur quocumque in casu conscientia dictamen sequi.

§. II.

Quæ sit obligatio conscientia rectæ.

QUÆSTIONIS sensus est, an semper quis obligetur sequi dictamen conscientia aliquid rectè præcipien-

cupientis, aut prohibentis, seu iudicantis hinc & nunc incumbere obligationem, ad aliquid faciendum vel omittendum. Pro cuius resolutione.

Dicendum est, iudicium & dictamen illud conscientie recte ita obligare hominem, ut delinquat & peccet, ac illud in operando sequatur. Ratio est, quia conscientia seu iudicium illud intellectus practici recte aliquid praecipientis aut prohibentis, est proxima regula voluntatis operantis, vel moventis alias potentias ad operandum docet S. Thom. 1. 2. q. 17. a. 3. & 9. per illud siquidem iudicium voluntati innotescit, & quasi intimatur bonitas moralis, vel pravitas obiecti, circumstantiarum, & finis: unde sequitur, voluntatem a regula sua deviare, ac proinde peccare, nisi conscientiam recte praecipientem in operando sequatur.

Diximus conscientiam, seu iudicium rationis esse proximam regulam humanae voluntatis, & operationum eius: alia est enim regula remota, quae tamen primaria & principalis, nempe lex aeterna & divina, seu iudicium illud infallibile, quo Deus ab aeterno vidit & determinavit quid in actibus humanis esset bonum aut malum, iustum aut iniustum; quidve in quocunque casu particulari faciendum esset, aut omittendum: quod quidem iudicium divinum unicuique hominum innotescit per ipsius rationis lumen, quod ab illo veluti quidam radius derivatur iuxta illud Psalmistae Psal. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*: proindeque huic divino iudicio humanae iudicium, seu ipsius conscientiae dictamen, quod si sit, debet conformari.

§. III.

Qua sit obligatio conscientiae errantis.

SUPPONIMUS duplicem esse ignorantiam, ex qua conscientiae provenire potest: alia enim est ignorantia vincibilis, alia invincibilis. Ignorantia invincibilis illa

Quæ nulla morali diligentia vinci, aut superari potuit; vel quia nunquam venit in mentem dubitare, & ignoratur; vel, licet in mentem venerit, adhibita tamen sufficienti inquisitione ignorantia illa depelli non potuit, nec proinde debuit; cum nemo ad impossibile obligetur: ignorantia verò vincibilis illa est, quæ adhibita morali aliqua diligentia vinci ac superari potuit, ac proinde debuit. Hæc distinctione supposita.

Dicendum primò, conscientiam errantem ex ignorantia invincibili obligare voluntatem ita ut peccet, nisi dictamen illius in operando sequatur. Ita S. Thom. q. 18. a. 5. & probatur ex Apostolo Roman. 14. *Scio, & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei, qui existit mat quid commune esse, illi commune est:* quibus verbis declarat Apostolus, quòd per gratiam Christi Domini fideles nullo cibo veluti communi, hoc est immundo, inquinantur; nisi quis existimet escam aliquam, v. g. carnem suillam etiam nunc communem, id est, immundam & vetitam esse: quia tunc ejusmodi esca illi foret illicita propter conscientiam errantem; unde subiungit paulò post, *Qui autem discernit, (inter cibos scilicet, existimans aliquos secundum legem Moysis vetitos esse) si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide, (id est, quia non agit secundum persuasionem, seu dictamen conscientia) Omne autem, quod non est ex fide, (id est, ut explicat S. Doctor. art. 5. quod fit contra persuasionem, & dictamen conscientia) peccatum est.*

Ratio autem hujus doctrinae ex eodem S. Doctore est; quia, cum objectum voluntatis, sit bonum vel malum moraliter, prout ab operante tale judicatur; ideo si ex ignorantia invincibili judicet, illud esse malum, quod tamen revera malum non est, voluntas illi adhaerendo consentiet in malum, & proinde in peccatum: è contrà verò, si ex eadem ignorantia judicet esse bonum, quod re vera malum est, voluntas illud amplectendo non peccabit; imò poterit benè operari.

Dicendum 2. si error conscientia ex ignorantia vincibili pro

li procedat, tunc voluntatem neque ad operandum, neque ad non operandum obligari, sed ad illum errorem deponendum. Ita S. Thom. art. 6. & S. Bonav. in 2. dist. a. 1. quæst. 3. Ac in primis, quod neque ad operandum neque ad non operandum obligetur, constat ex eo, quod utrobique peccaret (ad quod tamen nullus obligari potest.) operando quidem secundum dictamen conscientiam quia ad malum impellit: nec illius mali ignorantia excusat; quia vincibilis & proinde voluntaria est: non operando verò; quia, si conscientiam illam non deponat, contra illam; quæ qualiscunque sit, est semper proxima voluntatis operantis regula, contra quam nullatenus licitum est: unde Apostolus, *Gal. 5. Testificor inquit vobis, quod omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universali facienda*; in quantum scilicet iudicat ex conscientiam erroneam vincibili, Mosaicæ legis observationem esse necessariam; unde sequitur, quod ad evitandum peccatum conscientiam illam erroneam deponere teneatur, cum hoc supponimus) id possit vel applicando intellectum ad attentius considerandum in quo se falli suspicatur, vel alicujus & prudentis viri consilium exquirendo; propriumque iudicium, quod sibi aliquantulum suspectum illius monitis humiliter submittendo.

§. IV.

Quid de conscientia scrupulosa sentiendum sit.

PER CONSCIENTIAM scrupulosam nihil aliud intelligimus (ut supra dictum est) nisi iudicium quoddam imperfectum ex inani aliqua & invola ratione ortum, quo quis suspicatur, vel timetibi peccatum, ubi revera non est: ex quo patet iudicium illud falsum esse, & sic conscientiam scrupulosam esse quædam veluti speciem conscientiam errantis; proinde quæ ipsa conscientia scrupulosa idem dicendum esse, quod conscientia erronea vincibili; scilicet illam esse deponendam.

dam; aliàs instare periculum peccandi, si quis ea non de-
posita operetur, vel non operetur secundum dictamen il-
lius.

Vt autem conscientia illa scrupulosa deponatur, atten-
dere quisque debet, quæ sit præcipua & magis ordinaria
scrupulorum sibi in animo suboriri solitorum causa: in
quibusdam enim scrupuli ex ignorantia procedunt; in a-
liis ex quadam mentis inconstantia & fluctuatione; in a-
liis ex ipsius cerebri debilitate, vel frigida & timida com-
plexione, aut etiam ex melancholia, seu atræ bilis redun-
dantia: in aliis ex occulta superbia, quæ aliorum iudicio
subiici renuit: in aliis ex consortio personarum scrupulo-
sarum, aut lectione librorum, in quibus Theologiæ mo-
ralis axiomata quædam rigidiora proponuntur: in aliis
denique ex ipsius dæmonis suggestionibus, Deo ob causas
æquissimas licet minus notas ita permittente.

Perspecta verò illorum scrupulorum causa & origine,
propria & apta remedia adhibenda erunt: & si quidem
ex infirmitate aliqua corporis proveniant, ex medici con-
silio solatia, & subsidia quaerere oportebit: si ex ignoran-
tia, doctrinam sanam, & rectam opponere conveniet: si ex
superbia, humilitas erit sectanda, maximè in deponendo
proprio iudicio, illudque piis & salutaribus monitis alte-
rius, quantum expedit, submittendo: si ex dæmonis sugge-
stione, animi fluctuatione, & aut alia simili causa orian-
tur: auxilium divinum humili prece postulandum erit: sed
præcipuum & saluberrimum contra omnia scrupulo-
rum genera remedium est, confessario, aut alteri cui-
piam viro pio, prudenti & docto scrupulos illos, statum-
que animi interiorem fideliter, ac sincerè aperire, ejus
consilijs humiliter acquiescere, illiusque iudicium, recla-
mante licet conscientia scrupulosa, quæ nusquam au-
dienda, sed semper deponenda est, constanter sequi. Ita S.
Antoninus, Navar. Valent. & alii apud Laym. tract. i. de
conscient. cap. 6.

Quod si quis aliquando ita scrupulis urgeatur, ut nec
apud se quid factò opus sit statuere, nec adire confessa-
rium,

rium aut à quoquam consilium requirere possit : tunc ipsamet ad scrupulos concipiendos proclivitas sufficiens ratio esse potest, ipsam conscientiam scrupulosam deprensi, & penitus abijciendi : imò persona timorata conscientia, quæ citius mori eligeret, quàm data opera displicere, in his casibus, in quibus dignoscere non potest an peccaverit necne, v. g. an consensum plenum & deliberatum tentationi alicui præbuerit ; tunc sibi persuadere potest se non consensisse deliberatè, nec peccatum ullum saltem mortale commississe : cum fieri non possit, quod consensum illum plenè advertisset, si deliberatè tentationi illi consensisset : secus verò dicendum de ijs, qui in peccata mortalia crebrò incurrunt : illis siquidem tutius est in scrupulis rigidiorè partem amplecti, seque peccatores agnoscere & confiteri, quàm sibi periculose adhaerere ; cum tales ut plurimum ob peccandi assuetudinem peccatorum stimulum vix persentiant.

§. V.

Quid sit conscientia dubia, & in dubiis quid agendum.

OBSERVANDVM EST, aliud esse dubium juris, aliud verò dubium facti. Dubium juris dicitur illud, quod est de obligatione, vel de legitima facultate agendi, aut de legitimo actus valore dividiturque in dubium speculative & dubium practicum. Dubium speculative illud est, quo dubitatur de realiqua utrum licita sit, aut vitiosa, valida, aut invalida; v. g. an talis contractus sit licitus an Matrimonium tali modo contractum sit validum. Dubium practicum est cum in particulari dubitatur, utrum hic & nunc liceat talem contractum inire tali cogitatione consentire.

Dubium vero facti est illud quo ambigitur utrum quid factum sit nec ne; v. g. utrum votum emissum sit, & emissum est, utrum impletum fuerit, His observatis

Dicendum 1. aliquid facere, vel omittere cum conscientia practicè dubia, seu cum dubio juris practico, semper est peccatum. Id constat tum ex cap. *Dominus*, de secundis nuptiis, ubi Lucius 3. summus Pontifex declarat illum, qui post secundum matrimonium bona fide contractum dubitare incipit de morte prioris coniugis, & utrum licitè possit secunda coninge debitum exigere quam diu in illo dubio hæret, peccare, si debitum exigat: tum etiam ex eo quod ex pönens se deliberatè peccandi periculo peccat ut docet S. Tho. Quodlib. 8. art. 13. atqui operans cum tali dubio practico, exponit se periculo peccandi: ergo peccat.

Dicendum 2. non esse peccatum facere aliquid, vel omittere cum dubio speculativo, dummodo practicè iudicet operans, hinc & nunc tale opus sibi esse licitum, e.g. quamvis subditus speculativè dubitet, an bellum illud, quod à principe suo geritur, sit iustum, tamen in particulari practicè iudicare potest licitum sibi esse in tali bello pugnare, quamdiu ipsi non constat, quod sit iniustum, ut expresse docet S. Aug. Lib. 22. cont. Faust. c. 7. nihil enim obstat quin cum dubio speculativo simul consistere possit iudicium practicum verum & certum quia iudicij speculativi & practici veritas & certitudo ex diversis principijs & rationibus pendet: alia siquidem sunt rationes, ob quas aliquis de iustitia belli à principe suscepti dubitare potest; alia verò, ob quas iudicare potest licitum sibi esse in tali bello pugnare.

Dicendum 3. in dubiis facti, quoties urget necessitas, in qua de salute animæ agitur, tutiorem partem esse semper eligendam. Id constat ex cap. *Si quis autem*, de pœnitentia quest. 7. & ex cap. *Iuvenis*, de sponsalibus: unde sequitur, quod in collatione Sacramentorum, quæ ad salutem necessaria sunt, quando dubium aliquod emergit, sententia tutior pro salute illius cui conferuntur, amplectenda sit, e.g. si dubitetur, an puer Baptismum susceperit necne, tutior pro illius salute sententia amplecti debet, quæ est Baptismum illi sub conditione esse conferendum: quod etiam

à simili dici debet, quando salus corporalis alicuius periclitatur: tunc enim medicus succurrere tenetur eo medicamento, quod tutius esse iudicat; aliàs graviter peccaret, si eo posthabito experiendi gratià medicamentum minus certum adhiberet.

In aliis verò dubiis, in quibus non est adeò urgens necessitas, neque etiam tam arcta intercedit obligatio ad tutiorem partem amplectendam (præsertim si grave sit quod incommodum inde sequatur, e.g. qui de naturali sui dubitat, utrum legitimus, sit an illegitimus) non tenetur semper sequi partem rigidiorem, & tutiorem sed mitiorem & benigniorem, dummodo probabilis & certa sit amplecti potest. Ita Navar. cap. 27. numer. 130. Sylv. verbo, *Filius* quaest. 12. vbi Panorm. & alios Doctores citat.

Dicendum 4. in dubio meliorem semper esse conditionem possidentis. Ita habetur regula 65. in 6. ex quo sequitur quod, si quis dubitare incipiat, utrum res quam hactenus bona fide possedit, sua sit vel aliena, nec diligenti inquisitione adhibita id cognoscere possit, tunc illi sibi tuto potest retinere. Ita Ioan. Med. quaest. 17. de restitutione, Sylv. verbo, *Præscriptio*, num. 3. ubi citat Glossam & Panormit. qui hanc sententiam dicit esse communem.

Dicendum 5. in dubio factum non præsumi, sed demonstrari debere. Ita Sor. Suar. Azor, & plures alijs, quos citat & sequitur Laym. tract. 1. de conscientia c. 5. parag. 3. & sequitur L. *In bello*, parag. *facta*, ff. *captivis*, e. g. in dubio, utrum quis votum emisit, non debet censeri obligatus, si autem constet illi de voto emisso, dubitet autem, an illud impleverit, tunc ad illud implendum tenebitur. præter cit. Doctores Suar. lib. 4. de voto cap. 5. Item dubitans, an lex aliqua ita sit vel promulgata; si post diligentem inquisitionem nihil certi deprehendere possit, sed semper æque dubius remaneat, tunc præsumere potest non esse, si verò post legem latam & promulgatam dubitet.

an sit revocata, vel usu contrario abrogata tunc præsumptio stat pro lege, proindeque ad illam servandam obligatio est. Ita Lessius in prælect. Theolog. ad q. 19. dub. 10.

Superest una difficultas circa conscientiam dubiam; nimirum quando quis in eas angustias redigitur, ut quidquid faciat, peccatum devitare non posse videatur; & sic dubius, & anceps apud se est; quid potissimum agere debeat; v. g. interrogatus quis in privata conversatione de peccato occulto alterius sibi cognito, dubitat, quid sibi agendum sit; & verimque peccandi periculum sibi imminere videt: si enim negaverit ab illo commissum esse, aut à se cognitum, mentietur, si vero illud declaraverit, vel aliis loquendi modis usus fuerit, unde adstantes veritatem facti coniecere possint, famam proximi lædet. & detractionis peccatum incurret.

Resp. in tali casu, & aliis similibus, si nullum aliud pateat effugium neque ullo modo se quis ex eiusmodi angustis liberare possit, tunc id eligere, & agere debet quod minus malum sibi videtur, & illud agendo conscientiam peccati deponere, quia iuxta regulam iuris, *Ad impossibile nemo potest obligari; quis enim* (vt dicit S. Aug. Lib. 3. de lib. arb. c. 13.) *Peccat in eo, quod nullo modo caveri potest; Neque refert, utrum quis se ipsum sua culpa in hanc perplexitatem coniecerit, quia, quidquid fit de præterito, quod in eius potestate amplius non est, certe ad evitandum novum peccatum sufficit, vt quis tunc faciat id quod in se est. Nihil enim quovis tempore* (vt recte monet Gerson in regulis moralibus part. 2. tract. 1.) *amplius, ab homine requirit*

Deus; qui (vt declarat Concil. Trident. sess. 6.

cap. 11.) *impossibilia non iubet,*

SEC.